

FÆLLES
UDTALELSE
FRA PORVOO

Den danske Folkekirkens
mellemliggende Råd
Vestergade 8, 1.
1455 København K

*Fællesudtalelse fra Porvoo
Udsendt af biskopperne i Danmark*

Produktion, layout og sats:
Religionspædagogisk Center
Frederiksberg Allé 10A
DK-1820 Frederiksberg C

Tryk: Specialtrykkeriet Viborg AS

Omslag: Thomas Ring

ISBN 87-985165-0-7

1. oplag 1994

Heftet er gratis og udsendes til alle menighedsråd og præster i Den danske Folkekirke. Yderligere eksemplarer kan rekvireres fra de enkelte stifters bispekontorer eller fra Det mellemkirkelige Råd.

Indhold

Forord

ved de danske biskopper, VII

Indledning

ved Henrik Christiansen og Gerhard Pedersen, VIII

Fællesudtalelsen fra Porvoo, 3

Porvoo Erklæringen, 33

Forord

Hermed udsendes til studium og ytringer den fællesudtalelse, der er resultatet af flere års drøftelser mellem bl.a. repræsentanter for Den danske folkekirke og Den anglikanske Kirke.

Drøftelserne har, som det vil fremgå - markeret i indledningen og udfoldet i dokumentet - ikke sigtet på en enshed eller på en såkaldt énhed, hvor man hver for sig giver afkald på egne forpligtende holdepunkter. Derimod har drøftelserne sigtet på et kirkefællesskab mellem kirker med hver sin profil - et fællesskab hvor ingen kirke skal opgive sit eget præg, men hvor man eksempelvis frit kan deltage i nadveren i hinandens kirker. Netop denne manglende mulighed har indtil nu, efter manges mening, skabt meningsløse barrierer.

Fra dansk side skylder vi tak til biskop Henrik Christiansen og rektor Gerhard Pedersen for deres kyndige og klart lutherske bidrag til samtalen med Den anglikanske Kirke. I deres indledning er flere væsentlige forhold accentueret.

For bistand ved oversættelse og korrekturlæsning retter vi en tak til Det mellem-kirkelige Råds sekretariat.

Biskopperne fremlægger hermed udtalelsen til åben debat, idet vi anmoder om respons inden påske 1995, hvorefter vi vil tage stilling til sagens videre behandling og forløb.

1. maj 1994

Georg S. Geil
Niels Holm
Johannes Johansen
Kristian Mørch

Thorkild Græsholt
Søren Lodberg Hvas
Vincent Lind
Erik Norman Svendsen

Kjeld Holm
Hans Jacob Joensen
Olav C. Lindegaard
Bertil Wiberg

Indledning til Fællesudtalelsen fra Porvoo, Finland, oktober 1992

Mellem de fem nordiske evangelisk-lutherske folkekirker i Finland, Island, Norge, Sverige og Danmark - med de ti »gamle« danske stifter og de to unge stifter: Færøerne (1990) og Grønland (1994) - består et nært forhold i kraft af den fælles kultur og historie, der har præget de nordiske folks og kirkers liv. De nordiske folkekirker har samme evangelisk-lutherske bekendelse, ligesom deres gudstjenester og kirkelige ordninger er nært beslægtet. Derfor er der da også fuldt kirkeligt fællesskab mellem disse kirker med gensidig anerkendelse af hinandens embeder, kirkelige handlinger og medlemskaber.

De nordiske kirker har i mange år også kunnet glæde sig over et vist kirkefællesskab med kirker på de britiske øer England, Wales, Scotland og Irland, idet kirkerne gæstfrit har budt hinandens medlemmer velkommen ved nadverfejringen, et ikke uvæsentligt udtryk for kirkeligt slægtskab.

På den baggrund er det naturligt, at der med henblik på en uddybning af dette fællesskab efter indbydelse fra den anglikanske kirkes leder, ærkebiskoppen af Canterbury, er blevet ført teologiske samtaler mellem repræsentanter fra de britiske kirker og de nordiske folkekirker og de tre evangelisk-lutherske kirker i de baltiske lande, Estland, Letland og Litauen, som historisk og kulturelt har haft og nu igen har et nært forhold til de nordiske lande og kirker.

Fællesudtalelsen fra Porvoo, som hermed sendes til offentlig høring blandt alle interesserede i folkekirken, er resultatet af disse forhandlinger. Med dette dokument er det lykkedes at komme til ende med de forhandlinger om muligheden for et nærmere samarbejde mellem de nævnte kirker, som tog deres begyndelse ved et møde i Sigtuna i Sverige i 1989. Forhandlingerne afsluttedes i Järvänpää i Finland i efteråret 1992, hvor fællesudtalelsen blev énstemmigt vedtaget.

Inspirationen til og i de samtaler om fuldt kirkeligt fællesskab, hvis resultat her fremlægges, er en kombination af

- 1) historisk og nutidigt »skæbnefællesskab« mellem vore lande og folk,
- 2) erkendelse af en betydelig nærhed i kirkelig og teologisk henseende, ikke mindst set i lyset af de dybtgående teologiske samtaler og tilnærmelser mellem de store kirkesamfund, som finder sted i vor generation,
- 3) et ønske om i stadig højere grad gensidigt at have praktiske muligheder for at kunne blive beriget af hinandens kirkelige traditioner og erfaringer i en periode af Europas historie, hvor folkene rykker tæt ind på livet af hinanden, og hvor kirkerne har brug for fællesskab i deres tjeneste i vore respektive folk.

Hvis de forslag, som samtalerne er mundet ud i, skal virkeliggøres, kræves der en eller anden form for officiel godkendelse og vedtagelse i kirkerne. For Den danske Folkekirkes vedkommende vil det kunne ske ved, at biskopperne indstiller til kirkeministeren, at der gennemføres nogle forholdsvis beskedne ændringer i blandt andet lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker, som en anerkendelse af erklæringen vil medføre. En sådan indstilling fra biskopperne forudsætter imidlertid en tilkendegivelse af en rimelig bred tilslutning fra folkekirkens medlemmer. Derfor fremlægger biskopperne hermed Fælleserklæringen til debat.

De forhandlinger, som ligger til grund for erklæringen er ført på engelsk. Slutdokumentets originalsprog er ligeledes engelsk. Derfor er dokumentet naturligt nok påvirket af engelsk kirkelig sprogton. For at gengive den engelske tekst så nøjagtigt som muligt, har det været nødvendigt at anvende udtryk, som på dansk kan forekomme rigeligt højtidelige og højstemte. Det er vort håb, at man ikke vil lade sig forstyrre af sådanne udenværker, men give sig i kast med det saglige indhold, der også afspejler den åbne atmosfære, hvori den vidtrækkende teologiske tilnærmelse har kunnet udfolde sig.

Dokumentets forord giver en fremstilling af den umiddelbare baggrund for og forløbet af forhandlingerne samt en kort gennemgang af problemstillinger og konklusioner. Vi vil gerne henvise til dette forord som en uundværlig introduktion til teksten. Men derudover vil undertegnede, som i 1988 blev udpeget af de daværende biskopper til at være de danske deltagere i samtalen, og som løbende har orienteret biskopperne om samtalerne forløb, gerne pege på følgende vigtige momenter i teksten:

1. En evangelisk-luthersk kirkes tilslutning til erklæringen må indebære, at den forståelse af kirkens væsen og enhed, som kommer til udtryk i erklæringen, har sit grundlag i den nytestamentlige fremstilling af kirkens væsen.

En sådan opfattelse er der givet udtryk for i § 20, og hele dokumentet igennem danner dette nytestamentlige perspektiv baggrund for en konkret stillingtagen til de involverede kirkers nutidige virkelighed. Det drejer sig om den klassiske spænding mellem et »allerede«, hvor enheden er Guds gave til kirken forud for alle menneskelige anstrengelser, og et »endnu ikke«, hvor arbejdet for et nærmere samarbejde gøres under den forjættelse, som ligger i Jesu ypperstepræstelige bøn for sine disciple: »at de alle må være ét.« (Joh. 17,21). Dokumentet forsøger ikke blot at udsige noget principielt herom, men også at tale konkret om, hvad det kan indebære. Det sker i § 28 og i de konkrete forpligtelser, som nævnes i Fælleserklæringen ved dokumentets slutning.

2. Det er endvidere vigtigt at fremhæve, at den enhed, der her er tale om, ikke må forveksles med uniformitet, men er en enhed, der både forudsætter og vedkender sig kirkernes forskelligheder (§ 23, 24, 29 og 32-f). En sådan forståelse af enheden er den afgørende forudsætning for disse samtaler, og det har været den af alle erkendte og anerkendte baggrund for talen om kirkeligt fællesskab. *Det, som tilstræbes, er altså ikke en kirkeunion, men netop et samarbejde mellem forskellige kirker.* Det afgørende er, at disse kirker betragter hverandre som ligeberettigede parter.

3. En af de væsentligste hindringer for en gensidig anerkendelse af det kirkelige embede hos de samtalende kirker har været *synet på bispeembedet og den såkaldte »apostolske succession«*. Apostolsk succession betyder, at man i den ubrudte rækkefølge af biskopper, ordineret af biskopper, ser et tegn på, at kirkens apostolske identitet er blevet bevaret. I engelsk teologisk sprogbrug taler man om »det historiske bispeembede«.

I anglikansk tradition og praktisk kirkeliv har tanken om det historiske bispeembede været og er af væsentlig betydning. Man har set denne forståelse af bispeembedet som et udtryk for, at den nutidige kirke ønsker at være den legitime arvtager af den kirke, som blev grundlagt på apostlenes sendelse og forkyndelse.

De nordiske kirker har i pagt med luthersk tradition snarere lagt vægten på, at der stedse i menighederne har været og er en forkyndelse af evangeliet og en forvaltning af sakramenterne, der er trofast over for det apostolske vidnesbyrd, som det rummes i Den Hellige Skrift og formuleres i de oldkirkelige og reformatoriske bekendelser (jfr. Den augsburgske Bekendelse, artikel 1: *Menighederne* hos os lærer i stor samstemmighed, at...). Bispeembedet har været set som et særligt tilsynsembede, der skulle hjælpe præster og menigheder med at fastholde den apostolske tro og bekendelse. De nordiske kirker ser på den baggrund præsteløfte og præstevielse, bispeløfte og bispevielse som synlige udtryk for og inspiration til fortsat trofasthed imod kirkens apostolske grund.

Det er vor overbevisning, at det netop er på dette punkt, der er sket et bemærkelsesværdigt, ja enestående teologisk gennembrud i forhold til den traditionelle forståelse af kontinuiteten i bispeembedet.

Det fremgår således klart af dokumentet, at bispesuccessionen ikke bare kan beskrives som en (delvis) ubrudt række af bispevielser, men skal ses i sammenhæng med kontinuiteten i forkyndelse og gudstjeneste og i kirkens liv i det hele taget. Det understreges (§ 32-j og § 42), at det ordinerede embede er rodfastet i det almindelige præstedømme. Gennem samtalerne har vi kunnet konstatere, at der i vore kirker er en fælles forståelse af kontinuiteten i det apostolske embede på trods af historisk bestemte forskelle i udformningen af det. Dette udfoldes nærmere i § 36ff og 46ff. Det fremgår klart af det her anførte, at bispeembedet og dets trofasthed over for det apostolske grundlag skal ses i sammenhæng med hele den kristne menigheds, kirkens, fastholden ved apostlenes lære og kirkens tradition.

Det beskrives (§ 42), hvordan biskoppens tilsynstjeneste, *episkopé*, er den samordnende funktion, som netop er nødvendig, fordi kirkens enhed er en enhed i stor forskellighed. Bispevielsen i den apostolske kontinuitet er at forstå som en tegnhandling, der signalerer, at kirken ønsker at forblive i overensstemmelse med sit apostolske grundlag og den apostolske forkyndelse og sendelse.

For at nå frem til denne fælles anskuelse har vi i samtalerne løb underkastet vore ritualer for bise- og præstevielse et nærmere studium (§ 50). Dette fremgår også af de til den engelske udgave af rapporten knyttede essays og tekster. Der lægges i § 52 op til, at vi i frihed overvejer at acceptere dette tegn og tilrettelægger vores

praksis ved bispevielser sådan, at biskopper fra de øvrige kirker kan deltage i håndspålæggelsen (§ 57). Det siges udtrykkeligt i § 53, at en sådan ændret praksis ikke er udtryk for en negativ vurdering af det bispeembede, som findes. Tværtimod betragter vi hinanden som ligeberettigede søsterkirker (§ 56).

Det har været de to forhandlere magtpåliggende stedse at fremholde og fastholde, at vi fra dansk side ikke kan gå med til nogen formulering, som kunne tolkes derhen, at den danske kirkes bispeembede måtte anses for ugyldigt i den form, det fik efter reformationen. Endvidere har vi fra samtalerne begyndelse som et vilkår for forhandlingerne fremholdt, at vi ikke ville kunne acceptere nogen problematisering af kvinders adgang til det kirkelige embede, som betød, at en sådan adgang blev betragtet som en hindring for kirkefællesskab. Dette synspunkt vakte en klarende debat, som endte med, at vore synspunkter blev accepteret inden for fællesskabets rammer.

8. marts 1994

Henrik Christiansen
biskop

Gerhard Pedersen
rektor

SAMTALERNE MELLEM DE BRITISKE
OG IRSKE ANGLIKANSKE KIRKER
OG DE LUTHERSKE KIRKER
I DE NORDISKE OG BALTISKE LANDE

FÆLLESUDTAELSE FRA PORVOO

TEKST VEDTAGET
PÅ DET FJERDE PLENARMØDE
HOLDT I JÄRVENPÄÄ, FINLAND,
DEN 9. TIL 13. OKTOBER 1992

INDHOLD

FORORD af de to formænd for kommissionen, 5

I SITUATIONEN I DAG, 11

- A En ny mulighed, 11
- B Vort fælles grundlag som kirker, 12
- C Vor fælles sendelse i dag, 13

II KIRKENS VÆSEN OG KIRKENS ENHED, 15

- A Guds Rige og Kirkens mysterium og formål, 15
- B Fællesskabets væsen og enhedens mål, 17

III HVAD VI ER ENIGE OM I TROEN, 20

IV BISPEEMBEDET I TJENESTE FOR KIRKENS APOSTOLSKE KARAKTER, 26

- A Hele Kirkens apostolske karakter, 26
- B Det apostolske embede, 28
- C Bispeembedet i den apostolske successions tjeneste, 29
- D Den historiske bispesuccession som tegn, 30
- E En ny fase, 32

V UNDERVEJS MOD NÆRMERE ENHED, 33

- A Fælleserklæring, 33
- B Liturgisk fejring, 34
- C Bredere økumenisk engagement, 35

Den engelske tekst er originaltekst.

Den danske oversættelse fra engelsk er af sekretariatschef Ane Hjerrild i samarbejde med biskop Henrik Christiansen og rektor Gerhard Pedersen. Den er koordineret med den officielle norske oversættelse.

Bibelhenvisningerne er fra den autoriserede danske bibeloversættelse af 1992.

FORORD

Af de to formænd

1. Dramatiske forandringer er gået hen over Nordeuropa i de seneste år. Inden for det nordisk-baltiske og britisk-irske område er mange nye forbindelser blevet knyttet inden for handel, uddannelse og turisme, ligesom der er afholdt konsultationer om økologiske emner. I denne hurtige udvikling har de anglikanske og lutherske kirker en vigtig rolle at spille, og nærværende rapport tilbyder en vision fra 12 sådanne kirker med et samlet medlemstal på 50 millioner kristne, som nu går ind i et nærmere fælleskab og slår følge i forskellige former for praktisk samarbejde, idet de udfører det, der er deres opgave i vor tid¹. Der er grund til stor glæde over, at de anglikanske og lutherske strømninger i den vestlige kristendom, som har så mange fælles rødder og fælles karakteristika, har genopdaget hinanden i dette århundrede og er begyndt at vokse tættere sammen.
2. *Porvoo Erklæringen* er resultatet af adskillige vigtige faktorer. Den første er en serie teologiske samtaler mellem anglikanere og lutheranere i det nordiske og baltiske område i årene 1909-1950, og de aftaler disse samtaler førte til.² For det andet blev forbindelserne mellem disse kirker i høj grad styrket takket være andre fælles arrangementer, som ikke havde direkte sammenhæng med forhandlinger om kirkelig enhed. I denne forbindelse skal nævnes den serie af Anglo-Skandinaviske teologiske Konferencer (fra 1929) og Pastoralkonferencer (fra 1978), som stadig finder sted. For det tredje skabte de bilaterale og multilaterale økumeniske samtaler i 70'erne og 80'erne et nyt klima for teologisk debat. Disse dialoger udmøntedes i følgende rapporter, som især skal nævnes her: Pullach 1973, Lima (BEM) 1982, Helsinki 1982, Cold Ash 1983 og Niagara 1988.³ Især sidstnævnte rapport har kastet nyt lys over gamle spørgsmål vedrørende tro og kirkeordning.

¹ Nærmere oplysninger om de kirker, som har deltaget i samtalerne findes i den fuldstændige engelske rapport s. 38-42.

² Se C. Hill: *Existing Agreements between our Churches*, i *Essays on Church and Ministry in Northern Europe* i appendix til den engelske udgave af *Porvoo Erklæringen* med titlen *Together in Mission and Ministry. The Porvoo Common Statement with Essays on Church and Ministry in Northern Europe*, London 1993.

³ Se afsnit 30 nedenfor

3. Den direkte impuls til at gå et skridt længere end de tidligere aftaler var et personligt initiativ fra ærkebiskop Robert Runcie (Canterbury) og ærkebiskop Bertil Werkström (Uppsala) samt fra dem, der sørgede for, at de første møder blev arrangeret: canon Christopher Hill og canon Martin Reardon (England) sammen med provst Lars Österlin (Sverige) og professor Ola Tjørhom (Norge). Vi skylder dem stor tak for deres fremsyn og beslutsomhed, der medførte positiv reaktion i alle de deltagende lande.
4. Endnu en impuls kom fra Lutheran-Episcopal Agreement i USA i 1982 og *The Meissen Common Statement* i 1988 mellem Church of England og de evangeliske kirker i Øst- og Vest-Tyskland. Begge disse aftaler medførte gensidigt åbent nadverbord, delvist fællesskab m.h.t. embeder, lejlighedsvis fælles nadverfejring og forpligtelse til fællesskab om liv og mission. De repræsentanter, der havde deltaget i disse to samtaler under, fortalte os om, hvordan dette var opnået.
5. I perioden 1989-92 er der afholdt fire officielle runder af teologiske samtaler, hvor alle udpegede repræsentanter har deltaget. Ind imellem blev der afholdt møder i en lille redaktionsgruppe.⁴ Vi vil gerne benytte denne lejlighed til at takke medlemmerne af redaktionsgruppen, især biskop Stephen Sykes (Ely), biskop Tord Harlin (Uppsala) og dr. Lorenz Grönvik (Helsinki), som generøst brugte tid på dette ekstra arbejde. Vi ønsker også at give udtryk for vores anerkendelse og varme tak til andre særlige personer: til dem, som gæstfrit har sørget for ophold og forplejning under vore møder, vore rådgivere og økumeniske observatører, for deres indfølelse og deres konstruktive råd. Direktør Gunnel Borgegård for hendes arbejde med at koordinere de nordiske oversættelser; alle dem, der har bidraget til at gøre rapporten tilgængelig på deres eget sprog; og de stabsmedlemmer, som har bidraget med deres teologiske og administrative evner, dr. Mary Tanner, pastor Geoffrey Brown, hr. Colin Podmore og pastor Kaj Engström.
6. Formålet med disse samtaler var at føre os et skridt fremad fra de eksisterende foreløbige aftaler mod den synlige enheds mål. Ved at høste frugten af tidligere økumeniske dialoger håbede vi at kunne udtrykke en større grad af fælles forståelse og at kunne løse de vanskeligheder, der længe havde eksisteret mellem os, især angående bispeembede og succession. Vi fandt, at vor historie havde fælles træk, og at vi i vore samfund var stillet over for de samme udfordringer. Og vi fandt, at der ikke var væsentlige forskelle mellem os, hvad angik tro, sakramenter eller embede (alle kirkerne har en embedsstruktur med biskopper). Vi blev overbeviste om, at vejen nu var åben til at

⁴ En fortegnelse over deltagerne i samtalerne findes i den engelske udgave af rapporten s. 34.

kunne anerkende hinandens kirker, hver af dem med sin egen særlige karakter, som søsterkirker. Tiden var moden til at bevæge sig nærmere hinanden og til at udforme en praktisk aftale, som kunne være relevant for både lægfolk og ordinerede i vor fælles tjeneste.

7. Dette formål viste sig at være så attraktivt for anglikanere og lutheranere i nabolandene, at deltagelsen i samtalerne blev udvidet. De oprindelige deltagere kom fra de fem nordiske lande (Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige) sammen med Letland, Estland og England. Fra begyndelsen og ved hvert stadium af samtalerne blev der givet information derom til kirkelige repræsentanter fra Litauen og fra Irland, Skotland og Wales. Ærkebiskop Carey, der - før han blev ærkebiskop i Canterbury - havde været en af de engelske delegater, opmuntrede i høj grad til deres deltagelse og medlemskab i samtalerne, og da de blev fuldgældige medlemmer, blev dette hilst varmt velkommen. En fuldstændig liste over deltagerne i samtalerne findes på side 34-36 i den engelske udgave.
8. Den endelige tekst blev enstemmigt godkendt torsdag d. 13. oktober 1992 i Järvenpää, og den fik navnet *The Porvoo Common Statement* (Porvoo Fælleserklæringen) efter navnet på den finske by, hvor vi i domkirken havde fejret nadver sammen søndagen før. Den gudstjenstlige sammenhæng, hvor vi som anglikanere og lutheranere havde fejret nadver og daglige morgen- og aftenbønner under alle disse møder, var af helt afgørende betydning for, at vi nåede til denne samstemmighed under Guds vejledning.
9. Hvad angår strukturen og indholdet i denne rapport, vil vi give følgende korte kommentar:

Kap. I gør rede for forudsætningerne, både de historiske og de aktuelle, og forankrer de følgende læremæssige overvejelser i sammenhængen med Kirkens opgave. I denne henseende lægger den sig op ad den sammenhæng, der fremstilles i *Niagara-rapporten*.

Kap. II udfolder vores enighed angående Kirkens natur og målet for den synlige enhed. Afgørende for den senere argumentation er især §§ 20 og 28.

Kap. III gennemgår kort de væsentlige lærepunkter om tro og praksis, som er fælles for anglikanere og lutheranere. De tolv afsnit i § 32 er baseret på den læremæssige enighed, man er nået til i tidligere dialoger.

Kap. IV indleder med i § 34 at fremdrage de større problemer, der skal løses: nemlig især bispeembedet og dets forhold til den apostolske succession. Derefter bryder rapporten nyt land, som det ses i § 35. De afsnit, som følger, fortjener stor opmærksomhed. I forsøget på at

befri vore kirker fra begrænsende og negative tænkemåder udtrykkes i dette kapitel en dybere forståelse af apostolicitet, af bispeembedet og af historisk succession som 'tegn'. Den teologiske argumentation knyttes endvidere i §54 sammen med synet på kirkens opgave, og dens konklusioner sammenfattes i §§ 56-57.

Eftersom denne del af rapporten udspringer af kirkernes empiriske virkelighed i tolv forskellige lande, henviser vi læserne til de efterfølgende tolv korte historiske afhandlinger om bispeembedet i vore kirker og til canon Christopher Hills indledning til *Essays on Church and Ministry in Northern Europe*.⁵ Hvad angår den lutherske forståelse af ordinationen i de nordiske og baltiske kirker, vil anglikanske læsere kunne have udbytte af canon John Halliburtons analyse af de bispevielsesordninger, der fremdeles anvendes. Lokale ligheder og forskelle, hvad angår tjenesten som diakon samt initiationen og konfirmationen, beskrives og vurderes i de efterfølgende afhandlinger. Når vi nævner dette materiale, vil vi samtidig udtrykke en tak til alle forfatterne, og især til canon Hill for hans arbejde med at tilrettelægge udgivelsen.

Kap. V indeholder i § 58 Porvoo Fælleserklæringen, som vil blive forelagt de respektive besluttende organer i hver af de deltagende kirker til godkendelse. Afsnit b(v) udsiger klart, at udvekslingen af ordinerede præster skal ske 'i overensstemmelse med de til enhver tid gældende regler i den modtagende kirke'. Dette medfører en realistisk accept af visse begrænsninger, som allerede er gældende inden for vore fællesskaber, f.ex. m.h.t. kvindelige biskopper (og de præster, der ordineres af disse) eller nogle steder m.h.t. kvindelige præster, krav om rimelig beherskelse af det pågældende sprog, fornødne uddannelsesmæssige kvalifikationer, begrænsninger i ansættelse som statstjenestemænd, aflæggelse af embedsløfter etc.

10. Vi overgiver nu denne rapport til de deltagende kirker til nærmere studium. Teksten oversættes til de respektive sprog, men den engelske tekst er originalteksten. Som §§ 60 og 61 klart udtrykker det, så er disse forslag ikke på nogen måde i konflikt med allerede eksisterende økumeniske relationer. Alligevel er vi klar over, at denne rapport har følgevirkninger også for andre kirker, og vi råder til, at vejledende reaktioner indhentes fra vore økumeniske partnere i løbet af den periode, hvor rapporten vurderes. Den metode, der anvendes i denne rapport, er i princippet en metode, som vil kunne anvendes af andre økumeniske partnere. Til dem og til vore egne kirkelige autoriteter overgiver vi disse forslag i ydmyghed.
11. Vi har et stærkt håb om, at alle de deltagende kirker vil vedtage Porvoo Erklæringen. Hvis det sker, vil det være et tydeligt bidrag til ud-

⁵ Se note 2 ovenfor.

viklingen hen imod at genoprette en synlig enhed i Kristi kirke. Så snart en anglikansk og en luthersk kirke har vedtaget erklæringen, kan dens bestemmelser begynde at træde i kraft mellem dem, under forudsætning af at de nødvendige ændringer i den enkelte kirkes love og regler har fundet sted. Kun med tiden vil det være muligt at vurdere de fulde konsekvenser af erklæringen. Det er meningen, at den offentlige fejring, som skal markere vore nye relationer, ikke skal finde sted, før alle de deltagende kirker har sendt deres svar.

12. Under højmessen i Porvoo domkirke på den sidste søndag under vores samtaler blev vi af prædikanten mindet om, at det ikke er nok, at vi glæder os over vore anglikanske og lutherske traditioner. Hvis evangeliet skal have lov til at definere og forme livet i vore fællesskaber, så kræver det af os, ikke bare at vi er trofaste imod den tradition, som vi har overtaget, men også at vi er åbne over for nye problemer. En særlig udfordring kommer til dem, som tilhører folkekirker: at udøve en kritisk og profetisk gerning i deres eget folks liv, og også at vidne om en enhed i Kristus som overskrider national loyalitet og landegrænser. Vi tror, at de indsigter og forslag, som indeholdes i denne rapport, kan åbne en vej, som kan bringe os nærmere sammen og føre os i retning af et svar på denne udfordring, og sætte vore kirker i stand til at bære et kristent vidnesbyrd og udøve en kristen tjeneste, ikke bare inden for deres egne lande og kulturer, men også i en bredere europæisk sammenhæng.

David Tustin
Biskop af Grimsby

Tore Furberg
tidligere biskop af Visby

Johannesburg, Februar 1993.

I SITUATIONEN I DAG

A En ny mulighed

1. Ved Guds nådige ledelse befinder anglikanere og lutheranere sig sammen i mission og tjeneste verden over, og vi er ved at opdage, hvor meget vi har fælles. I Europa har vore kirker i århundreder levet side om side i adskilte nationer. I længere tid har vore kirker haft egen præstetjeneste i hinandens lande. Dette er af stadig større betydning, efterhånden som mennesker i stigende grad flytter mellem nationer og kirker. Hvor begge vore kirkelige traditioner er til stede i samme område, f.eks. i Nordamerika og i det sydlige og østlige Afrika, er nye forbindelser blevet oprettet, og lokale aftaler er indgået. Samtidig er der voksende forbindelse og forståelse mellem europæiske anglikanere og lutheranere. Dette har overbevist os om, at tiden er inde til at gennemgå og revidere de aftaler, som findes mellem os.
2. Disse aftaler¹, som muliggør forskellige grader af fællesskab, er kun delvis blevet iværksat. For eksempel har den politiske situation i de baltiske stater i de halvtreds år fra 1939 til 1989 forhindret effektiv iværksættelse af aftalerne. Aftalerne er meget forskellige, fordi anglikanerne tidligere har skelnet mellem forskellige lutherske kirker, først og fremmest under hensyn til, hvilket forhold disse kirker har til det historiske bispeembede. Imidlertid har de nordiske og baltiske lutherske kirker altid haft nadverfællesskab. Desuden bliver de nordiske lande nu i stigende grad betragtet som én region, og deres kirker samarbejder tæt gennem Det nordiske Bispemøde og gennem Nordisk økumenisk Råd. De politiske ændringer i Østeuropa har skabt nyt håb for kirkerne i de baltiske lande. De former nu deres eget liv og bidrager i stigende grad til det bredere fællesskab. Det bliver stadig vigtigere at samarbejde med disse kirker i en situation, som forandrer sig hurtigt og desuden betyder nye muligheder for kirkerne.
3. De nordiske og baltiske lutherske kirker ønsker at have forbindelse til de anglikanske kirker i Storbritannien og Irland, ikke kun som enkeltstående nationalkirker, men også som grupper af kirker. Kommissionen glæder sig over nye kontakter til Den lutherske Kirke i Litauen. Vi tror, at muligheden for en ny aftale, som ikke længere sætter skel mellem vore kirker, nu åbner sig for os.

¹ Se C. Hill: 'Existing Agreements between our Churches' i: *Essays on Church and Ministry in Northern Europe*, appendix til den fuldstændige engelske udgave af dokumentet med titlen *Together in Mission and Ministry. The Porvoo Common Statement with Essays on Church and Ministry in Northern Europe*, London 1993.

4. Vi bliver opmuntret til at tro dette ved den klare teologiske konvergens i flere anglikansk-lutherske samtaler.² Desuden betyder den officielle modtagelse, som The Meissen Common Statement har fået i Den engelske Kirke og i Den evangeliske Kirke i Tyskland, en voksende fælles forståelse af, hvad Kirken er.
5. Anglikanere og lutheranere kan også støtte sig til den bredere økumeniske konvergens om læren om Kirken, embedet og sakramenterne. De ortodokse kirker, den romersk-katolske kirke og protestantiske kirker har bidraget hertil. Denne fælles forståelse har sat os i stand til at lægge tankesæt og misforståelser bag os, som har lagt hindringer i vejen for ønsket om enhed mellem anglikanere og lutheranere. Af særlig betydning er forståelsen af Kirkens mysterium forstået som Kristi legeme, som Guds pilgrimsfolk, som fællesskab (*koinonia*) og - gennem vidnesbyrd og tjeneste - som medarbejder på Guds mission i verden. Dette giver os et nyt udgangspunkt for at se nærmere på spørgsmålet om det ordinerede embede og tilsynstjenesten (*episcopé*).
6. Først og fremmest stilles vi over for en fælles udfordring til at være med i Guds sendelse til vore folk og på vort kontinent i en tid med muligheder, vi ikke har set magen til - en tid, som med rette kan betegnes som det afgørende øjeblik, *kairos*.

B Vort fælles grundlag som kirker

7. Alle vore kirkers tro, gudstjeneste og fromhedsliv er rodfastet i den apostolske Kirkes tradition. Både direkte og gennem reformationstidens indsigt står vi i forbindelse med kirkefædrenes og middelalderens Kirke. Alle forstår vi vor egen kirke som en del af Jesu Kristi ene, hellige og almindelige Kirke, der har del i hele Guds folks ene apostolske sendelse. Sammen har vi del i den vestlige kristenheds liturgiske arv og i reformationens energiske fremhævelse af retfærdiggørelse ved tro og dens forståelse af ord og sakramenter som nådemidler. Alt dette er nedfældet i vore bekendelsesskrifter og liturgiske bøger og bliver i stigende grad anerkendt som et væsentligt bånd mellem vore kirker, såvel som et bidrag til den bredere økumeniske bevægelse.
8. Til trods for geografisk adskillelse og store forskelligheder i sprog, kultur og historisk udvikling, har de anglikanske og lutherske kirker i Storbritannien, Irland, Norden og de baltiske lande meget til fælles, herunder megen fælles historie. Angelsaksiske og keltiske missionærer spillede en vigtig rolle, da evangeliet blev forkyndt i Nordeuropa, og

² En bibliografi med de betydeligste anglikansk-lutherske økumeniske tekster findes som appendix til den fuldstændige engelske udgave af denne rapport.

de grundlagde nogle af de historiske bispesæder i de nordiske lande. Det ubrudte vidnesbyrd, som er aflagt af biskopper, der har efterfulgt hinanden i stifterne, og opretholdelsen af det pastorale og liturgiske liv i alle vore landes katedraler og kirker, er vigtige udtryk for kristenlivets kontinuitet gennem tiderne, og de vidner om enheden mellem kirkerne i Storbritannien, Irland og Nordeuropa.

9. Hver enkelt af vore kirker har spillet en vigtig rolle i den samfundsmæssige og åndelige udvikling i den nation, den er en del af. Vi har været bevidste om vor sendelse og vor tjeneste for alle mennesker i vore lande. De fleste af vore kirker har haft pastoralt og undertiden også juridisk ansvar for de fleste indbyggere i vore lande. Denne opgave bliver i dag i voksende omfang varetaget i samarbejde med andre kirker.

C Vor fælles sendelse i dag

10. Vore kirker og de nationer, de hører til i, står i dag over for nye opgaver og muligheder inden for rammerne af de mange ideologiske, samfundsmæssige og politiske ændringer, som finder sted i Europa. Blandt disse er:
 - a. en voksende erkendelse i de europæiske nationer af, at de er afhængige af hinanden og har gensidigt ansvar for hinanden; og behovet for at gøre den uret god, som er skabt af mange århundreders europæiske krige - men især det 20. århundredes krige - og som har haft følger for hele verden;
 - b. nye muligheder - særlig dramatisk i de baltiske lande - for evangelisering, re-evangelisering og pastoralt arbejde i alle vore lande og udfordringen til at nyformulere den kristne tro som svar på både en overvejende praktisk materialisme og på mange menneskers længsel efter åndelige værdier;
 - c. et behov for at reagere på det tomrum, som er opstået efter sammenbruddet i Østeruropas monolitiske politiske system, og på det stadigt mere pluralistiske samfund i Storbritannien, Irland og de nordiske lande;
 - d. muligheder for at arbejde for fred, retfærdighed og menneskerettigheder, for at mindske ubalancen mellem de rige nationer og dem, som er fattige og lider under en uretfærdig økonomisk afhængighed, og for at beskytte rettigheder og menneskeværd for de fattige og nødliden-

de - specielt indvandrere, flygtninge og etniske mindretal;

- e. en økologisk debat i og mellem landene i Nordeuropa, hvor kirkerne er begyndt at bidrage med en positiv skabelses- og inkarnationsteologi, som tillægger jorden og alle former for liv varig værdi;
 - f. behov for komme i samtale og til forståelse med mennesker af anden race, kultur og religion, som partnere og medborgere i et nyt Europa.
11. Alle Europas større kirker rådfører sig nu med hinanden om disse spørgsmål, særlig i opfølgningen af det europæiske økumeniske møde i Basel i 1989, som blev arrangeret i fællesskab af Europæiske Kirkers Konference (KEK) og Rådet for europæiske Katolske Bispekonferencer (CCEE). Vi er forpligtet til at sørge for, at denne rådslagningsproces kan fortsætte, og til at spille en aktiv rolle for at følge de initiativer op, som denne proces afføder. Gennem sådanne fælles initiativer til vidnesbyrd og tjeneste skal vi bygge videre på den enhed, som vi allerede oplever, og vi skal bidrage til en dybere enhed, som ligger foran os.
12. Inden for det bredere fællesskab i Det lutherske Verdensforbund og Det anglikanske Kirkefællesskab er vore kirker blevet opmærksomme på, at problemer må tages op og opgaver løses i globalt perspektiv.
13. Stillet over for alle de spørgsmål, som udspringer af vor fælles opgave i dag, kaldes vore kirker til at udtrykke en forpligtelse til at tjene verden omkring os og de samfund, vi er sat i. På samme måde kaldes kirkerne til at forkynde det kristne håb, sådan som det udspringer af troen - det håb, som giver mening i samfund præget af flertydighed. Sammen kaldes kirkerne til at forkynde Guds helbredende kærlighed og forsoning i samfund, som er ødelagt af forfølgelse, undertrykkelse og uretfærdighed. Dette fælles vidnesbyrd i ord og sakramenter viser Guds kærligheds, Guds nærværs og Guds Riges mysterium.

II KIRKENS VÆSEN OG ENHED

A Guds Rige og Kirkens mysterium og formål

14. Vor tid kræver noget nyt af os som kirker. Vor enighed om Kirkens væsen og dens enhed, sådan som den fremgår af dette dokument, har konsekvenser for, hvordan vi besvarer vor tids udfordringer. Vi ser nu klarere, at vi ikke er fremmede for hinanden, men er 'de helliges medborgere og hører til Guds husstand ... bygget på apostlenes og profeternes grundvold med Kristus Jesus selv som hovedhjørnesten'. (Ef 2,19-20). Ved Guds nådegave er vi blevet draget ind under Guds vilje til at forsone alt det med sig selv, som han har skabt og opretholder (2. Kor 5,17-19), og til at befri hele skabningen fra al trældom (Rom 8,19-22) og til at sammenfatte alt i Kristus (Ef 1,9f.). Guds endelige mål og sendelse i Kristus er at genoprette og forny alt det, han har skabt, dvs. Guds Riges komme i fuldkommenhed.
15. For at forene os med sig selv sendte Faderen sin Søn Jesus Kristus til verden. Ved Kristi liv, død og opstandelse åbenbares Guds kærlighed, og vi frelses fra syndens og dødens kræfter (Joh 3,16-18). Ved nåden, modtaget i tro, sættes vi i det rette forhold til Gud. Vi bliver bragt fra døden til det nye liv (Rom 6,1-11), vi bliver født på ny, vi får barnekår og sættes fri til at leve i Ånden (Gal 4,5; Rom 8,14-17). Dette er kernen i Kirkens forkyndelse af evangeliet, og gennem denne forkyndelse samler Gud sit folk. I alle århundreder siden apostlenes tid har det været Kirkens formål at forkynde dette evangelium i ord og gerning: 'det, som vi har set og hørt, forkynder vi også for jer, for at også I kan have fællesskab med os; og vort fællesskab er med Faderen og med hans søn, Jesus Kristus' (1.Joh 1,3).
16. Troen er den gudgivne erkendelse, at lyset er kommet til verden, at Ordet blev kød og tog bolig iblandt os og har givet os ret til at blive Guds børn (Joh 1,1-13). Tro som liv i fællesskab med den treenige Gud fører os ind i Kirkens levende fællesskab, og den holder os i live og giver os næring i dette fællesskab, som er Kristi legeme. Det er tilgivelsens gave, der løser os fra syndens trældom og fra begæret efter at søge at retfærdiggøre os selv. Den frigør os til et liv i taknemlighed, kærlighed og håb. Af nåde er vi frelst ved tro (Ef 2,8).
17. Ind i dette liv i fællesskab med Gud og hinanden (*koinonia*) kaldes vi ved evangeliet. I dåben forener Helligånden os med Kristus, hans død og opstandelse (Rom 6,1-11; 1. Kor 12,13); i nadveren bliver vi næret og styrket som lemmer på det ene legeme, ved at vi får del i Kristi legeme og blod (1. Kor 10,16f.). Således er Kirken og evangeliet med nødvendighed forbundet med hinanden. Troen på Jesus Kristus, som

gudsherredømmets grund, udspringer af den synlige og hørlige forkyndelse af evangeliet i ord og sakramenter. Der findes ingen forkyndelse af ord og sakramenter uden et fællesskab og dets embede.³ Således konstitueres Kirkens fællesskab ved forkyndelsen af ordet og fejringen af sakramenterne, forvaltet af det ordinerede embede. Ved disse gaver skaber og opretholder Gud Kirken og lader hver dag tro, kærlighed og nyt liv blive født.

18. Som fællesskab må Kirken forstås som redskab for Guds endelige plan. Kirken eksisterer til Guds ære for i troskab mod Kristi sendelse at tjene forsoningen af menneskeheden og hele skabningen (Ef 1,10). Derfor er Kirken sendt til verden som et tegn på, et redskab for og en forsmag på den virkelighed, som kommer ind i historien udefra - Guds Rige. Kirken legemliggør frelsens mysterium, hemmeligheden om en ny menneskehed, som er forsonet med Gud og med hinanden ved Jesus Kristus (Ef 2,14; Kol 1,19-27). Ved sit tjenende og forkyndende embede peger Kirken på Guds Riges virkelighed; i Helligåndens kraft deltager Kirken i den guddommelige sendelse, ved hvilken Faderen sendte Sønnen som verdens frelser (1. Joh 4,14; jfr. Joh 3,17).
19. Helligånden skænker fællesskabet forskellige nådegaver, som supplerer hinanden. Disse gaver er til hele folkets fælles gavn, og de viser sig i tjenende handlinger i fællesskabet og for verden. Ved fællesskabets hjælp bliver alle Kirkens medlemmer vækket til at opdage de nådegaver, de har modtaget, og til at bruge dem til at opbygge Kirken og til at tjene den verden, Kirken er sendt til.⁴
20. Kirken er en guddommelig virkelighed, den er hellig og transcenderer vor nuværende afgrænsede virkelighed. Samtidig deler Kirken, som en menneskelig institution, menneskeheden ufuldkommenhed, dens skrøbelighed og tvetydighed. Kirken kaldes altid til bod, reformation og fornyelse og er altid afhængig af Guds nåde og tilgivelse. Skrifterne tegner billedet af en Kirke, som lever i evangeliets lys:
 - det er en Kirke, som er rodfæstet i og grundfæstet på Herren Jesu Kristi kærlighed og nåde;
 - det er en Kirke, som altid er fuld af glæde, som beder uafladelig, og som takker, selv under lidelse;
 - det er en pilgrimskirke, et Guds folk med et nyt borgerskab i himlen, et helligt folk og et kongeligt præsteskab;

³ Se W.A. Norgren and W.G. Rusch (eds): *Implications of the Gospel. Lutheran-Episcopal Dialogue, Series III*, Minneapolis og Cincinnati 1988, (LED III) kap. III, §§ 33-37 og 51-57. (De her anførte tekster findes i appendix til den engelske udgave af denne rapport.)

⁴ *Baptism, Eucharist and Ministry* (WCC Faith and Order Paper No. 111, 1982) - (BEM), *Ministry*, § 5.

- det er en Kirke, som i fællesskab bekender den apostolske tro i ord og liv, den tro, som er fælles for hele Kirken på alle steder og til alle tider;
- det er en Kirke, som er sendt til alle i alle racer og nationer, idet den prædiker evangeliet, forkynder syndernes forladelse, døber og fejrer nadver;
- det er en Kirke, som betjenes af et ordineret apostolsk embede, der er sendt af Gud for at samle og nære Guds folk på ethvert sted og således forene og knytte det sammen med den universelle Kirke i de helliges fællesskab;
- det er en Kirke, som gennem sit synlige fællesskab tager del i Guds helbredende og forenende kraft midt i menneskeheden splittelser;
- det er en Kirke, hvor fællesskabets bånd er stærke nok til, at den kan bære virksomt vidnesbyrd i verden, vogte og fortolke den apostolske tro, træffe afgørelser, lære med autoritet og dele sine goder med dem, som er i nød;
- det er en Kirke, som er levende, og som genlyder af det håb, Gud har givet den; som er åben for, hvilken rigdom og ære Gud har tildelt den af sit folks arv. En Kirke, som er lydhør for Guds krafts umådelige ressourcer, som tilbydes alle, der stoler på ham.

Dette billede af Kirken er på ingen måde fuldstændigt. Alligevel stiller det vore kirker over for udfordringer til at leve i troskab og stadig bod og fornyelse.

B Fællesskabets væsen og enhedens mål

21. Skriften skildrer Kirkens enhed som et glædens fællesskab med Faderen og med hans Søn Jesus Kristus (jf. 1. Joh 1,1-10) og som fællesskabet mellem Kirkens lemmer. Jesus beder om, at disciplene må være ét, ligesom Faderen er i ham, og han er i Faderen, for at verden må tro (Joh 17,21). Eftersom Kirkens enhed er bygget på det mysterium, som udgøres af fællesskabet mellem personer i Treenigheden, hører enheden med nødvendighed til Kirkens natur. Kristi legemes enhed sættes i forbindelse med talen om, at der er 'én ånd, ét håb, én Herre, én tro, én dåb, én Gud og alles Fader' (Ef 4,4-6). De kristnes og kirkeres fællesskab bør ikke betragtes som et produkt af menneskelig indsats. Fællesskabet er allerede givet i Kristus, som en gave vi kan tage imod, og 'som enhver god gave, kommer også enheden fra Faderen gennem Sønnen, i Helligånden'.⁵

⁵ Roman Catholic-Lutheran Joint Commission, *Ways to Community*, Genève 1981, § 9.

22. Set i lyset heraf må splittelse betragtes som en unormal situation. Til trods for vore synder og vor splittelse er den enhed, vi er kaldet til, allerede begyndt at vise sig i Kirken. Samtidig er det nødvendigt, at den bliver endnu mere synlig og struktureret, således at Kirken ved Helligånden kan fremstå som Kristi ene legeme og som tegn på, redskab for og forsmag på Guds Rige. I dette perspektiv er alle eksisterende konfessionelle traditioner midlertidige.
23. Synlig enhed bør imidlertid ikke forveksles med uniformitet. 'Enheden i Kristus eksisterer ikke på trods af og i modsætning til forskellighed, men er givet os i og med forskelligheden'.⁶ Da denne forskellighed og mangfoldighed er i overensstemmelse med Helligåndens mange gaver til Kirken, er forskellighed et begreb af grundlæggende kirkelig betydning. Det er vigtigt for alle sider af Kirkens liv og er ikke blot en indrømmelse til teologisk pluralisme. Såvel Kirkens enhed som dens forskellighed er i sidste instans bygget på fællesskabet i Guds hellige Treenighed.
24. Enheden og mangfoldigheden opretholdes ved fællesskabsbånd. Fællesskabet med Gud og andre troende viser sig i den ene dåb i henhold til det apostolske vidnesbyrd, i den fælles bekendelse af den apostolske tro, i den fælles nadverfejring, som opbygger Kristi ene legeme, og i det ene embede, som overdrages ved bøn og håndspålæggelse. Denne enhed fremtræder også som et kærlighedens fællesskab, som viser, at de kristne er bundet til hinanden i et forpligtende forhold med gensidigt ansvar, med de samme åndelige gaver og med forpligtelse til at dele timelige goder. Allerede i Apostlenes Gerninger kan vi se disse bånd: 'De, som tog imod hans (Peters) ord, blev døbt... De holdt fast ved apostlenes lære og fællesskabet, ved brødets brydelse og ved bønnerne... alle de troende var sammen, og de var fælles om alt.' (ApGern 2,41ff.)
25. I Apostlenes Gerninger betjenes dette delende livsfællesskab af det apostolske embede. Vi får et billede af, hvordan dette embede fremmer en righoldig mangfoldighed, samtidig med at det fastholder enheden. Ved apostlene Peters og Paulus' mission bliver også hedningerne døbt. Da splittelse truer, godkendes denne radikale afgørelse ved afholdelse af koncil (ApGern 15). Her illustreres de apostolske ledes rolle og deres plads i Kirkens konciler.
26. En sådan forståelse af fællesskab er blevet beskrevet på følgende måde:

»Kirkens enhed, som den er givet i Kristus og rodfæstet i Den Treenige Gud, virkeliggøres gennem vor enhed i det

⁶ Op. cit. § 34.

forkyndte ord, i sakramenterne og i det embede, Gud har indsat, og som overdrages ved ordinationen. Enheden lever både i den troens enhed, som vi sammen bærer vidnesbyrd om, og som vi sammen bekender og lærer, og i den håbets og kærlighedens enhed, som fører os sammen i et fuldt forpligtende fællesskab. Enhed behøver en synlig ydre form, som er i stand til at omfatte såvel den indre variation og åndelige mangfoldighed som historisk forandring og udvikling. Dette er den fællesskabets enhed der omfatter alle tider og alle steder, og som kaldes til at vidne om tjene i verden.»⁷

27. Allerede i Det ny Testamente findes splittelsens anstødssten mellem kristne (1.Kor 1,11-13; 1. Joh 2,18-19). Kirker, som af historiske grunde eller på grund af et bevidst ønske om splittelse ikke lever i ydre enhed med hinanden, er ved troen forpligtet på at bede og arbejde for, at deres synlige enhed kan genoprettes, og at deres åndelige fællesskab kan uddybes. Kirken er stillet over for en vision om enhed som hele skabningens mål (Ef 1), når hele verden bliver forsonet med Gud (2. Kor 5). Således er fællesskabet forløsningens frugt og nødvendigvis en eskatologisk realitet. Kristne kan aldrig tolerere splittelsen. De er forpligtet til ikke bare at vogte og opretholde, men også til at fremme og nære den størst mulige virkeliggørelse af fællesskab mellem og inden for kirkerne.
28. En sådan grad af fællesskab omfatter mange indbyrdes afhængige aspekter. Den omfatter enighed i tro og fælles sakramentsfejring, som opretholdes af et fælles embede og visse former for kollegial og konciliær rådslagning i sager, der gælder tro, liv og vidnesbyrd. Disse udtryk for fællesskab kan det være nødvendigt at lade komme til orde i Kirkens love og regler. For at fællesskabet kan være så omfattende som muligt, må alle disse synlige sider af Kirkens liv være gennemsyret af et dybt åndeligt fællesskab, en stadig vækst nærmere hinanden til at have det samme sind, gensidigt ansvar og omsorg for enheden (Fil 2,2).

⁷ Roman Catholic/Lutheran Joint Commission, *Facing Unity. Models, Forms and Phases of Catholic-Lutheran Church Fellowship* (1985). § 3.

III HVAD VI ER ENIGE OM I TROEN

29. Anglikanerne i Storbritannien og Irland og lutheranerne i Norden og de baltiske lande har ikke på noget tidspunkt fordømt hinanden som kirker, og de har aldrig formelt skilt sig fra hinanden. Alligevel er en dybere erkendelse af fællesskab bestemt ønskelig, hvilket synes muligt, uden at man fornægter den rimelige og frugtbare forskellighed, som i tidens løb har udviklet sig til særlige måder at bekende og udtrykke troen på. Anglikanerne har haft en tendens til at lægge vægt på liturgi's betydning for at udtrykke kirkens tro. Uden at fornægte dette har lutheranerne haft en tendens til at lægge mere vægt på den læremæssige bekendelse. Imidlertid ser begge *lex orandi* og *lex credendi* som nært forbundet. Den augsburgske Bekendelse og de 39 Religionsartikler blev til under forskellige vilkår for at imødekomme forskellige behov, og de spiller ikke den samme rolle i de respektive kirkers liv. De indeholder mange fælles formuleringer og vidner begge om Kirkens tro gennem tiderne. Ved at bygge på dette grundlag har moderne økumenisk kontakt og udveksling i høj grad bidraget til at klargøre visse udestående spørgsmål ved mere præcist at vise, i hvor høj grad vi har en fælles forståelse af Kirkens væsen og formål og en grundlæggende enighed i troen. Vi kaldes nu til at uddybe dette fællesskab, til at tage nye skridt på vejen mod synlig enhed og til at være mere samstemte i vort fælles vidnesbyrd i ord og gerning, om én Herre, én tro og én dåb.
30. Med dette for øje fremlægger vi den væsentlige enighed i troen, som findes mellem os. Her gør vi brug af Dåb, Nadver og Embede (Lima-dokumentet) og vore kirkers officielle svar på dette dokument. Vi benytter os også af tidligere forsøg på at fremstille graden og karakteren af anglikansk-luthersk enighed. Disse omfatter Pullach-rapporten fra 1973⁸, Helsinki-rapporten fra 1983⁹, Cold Ash-rapporten fra 1983¹⁰, Implications of the Gospel fra 1988¹¹, The Meissen Common

⁸ *Anglican-Lutheran International Conversations. The Report of the Conversations 1970-72 authorized by the Lambeth Conference and the Lutheran World Federation*, London 1973 (Pullach), §§ 17-82.

⁹ *Anglican-Lutheran Dialogue. The Report of the European Commission*, Helsinki, August-September 1982. London 1983. (Helsinki) §§ 17-51.

¹⁰ *Anglican-Lutheran Relations. Report of the Anglican-Lutheran Joint Working Group*. Cold Ash, Berkshire, England, 28. November - 3. December 1983. London og Genève 1983.

Statement fra 1988¹² og Niagara-rapporten fra 1988¹³.

Disse tekster bevidner alle en væsentlig enhed i troen mellem anglikanere og lutheranere. Vi har draget nytte af disse teksters indsigt som et bidrag til vor enighed i troen. Vi har også gjort udstrakt brug af resultaterne fra henholdsvis den anglikansk/romersk-katolske dialog og den romersk-katolsk/lutherske dialog.

31. Den enighed i trosspørgsmål, man er kommet frem til i de anglikansk-lutherske dokumenter, blev bekræftet i en vedtagelse fra Lambeth konferencen i 1988. Under henvisning til 'den høje grad af konsensus, som er opnået i internationale, regionale og nationale samtaler mellem anglikanere og lutheranere, og i lyset af det fællesskab i ord og sakramenter, som disse kirker har oplevet i hinandens traditioner', erklærede Lambeth konferencen, at den 'erkender Jesu Kristi Kirkes nærvær i det lutherske kirkefællesskab, på samme måde som i vort eget'¹⁴. Der findes en parallel bekræftelse i en vedtagelse fra Det lutherske Verdensforbunds generalforsamling i Curitiba i februar 1990: 'Denne generalforsamling beslutter, at LVF skal forny sin forpligtelse på det mål, som er fuldt fællesskab med kirkerne i Det anglikanske Kirkefællesskab. Vi beslutter også, at vi indtrængende vil opfordre LVFs medlemskirker til at tage de nødvendige skridt til at virkeliggøre dette... Vi registrerer med tak til Gud de skridt, som LVFs medlemskirker allerede har været i stand til at tage i retning af fællesskab med nationale og regionale anglikanske kirker, og vi opmuntrer dem til at fortsætte dette arbejde.'¹⁵
32. Vi opsummerer hermed de vigtigste punkter om *tro og praksis*, som vi har fælles:
- a. Vi anerkender *de kanoniske skrifter* i Det gamle og Det nye Testamente som værende den tilstrækkelige, inspirerede og autoritative profetiske og apostolske nedskrift og vid-

¹¹ LED III, jf. note 8.

¹² *The Meissen Common Statement. On the Way to Visible Unity*. Meissen, 18. March 1988 (se: *The Meissen Agreement: Texts - CCU Occasional Paper No. 2, 1992*) (Meissen), §§ 14-16.

¹³ Anglican-Lutheran International Continuation Committee: *The Niagara Report. Report of the Anglican-Lutheran Consultation on Episcopate*. Niagara Falls, September 1987, London 1988. §§ 60-80.

¹⁴ *The Truth Shall Make You Free: The Lambeth Conference 1988*, London 1988, s. 204: resolution 4, § 4.

¹⁵ *I Have Heard the Cry of My People: Proceedings of the 8th Assembly of the Lutheran World Federation*, Curitiba, Brazil, 29. January - 8. February 1990, s. 107.

nesbyrd om Guds åbenbaring i Jesus Kristus¹⁶. Vi læser Skrifterne som led i offentlige gudstjenester på folkets sprog, idet vi tror, at der i Skrifterne - som Guds ord og vidnesbyrd om evangeliet - tilbydes hele menneskeheden evigt liv, og at de indeholder alt det, der er nødvendigt til frelse.

- b. Vi tror, at *Guds vilje og bud* er afgørende for kristen forkyndelse, tro og liv. Guds bud forpligter os til at elske Gud og vor næste og til at leve og tjene til Guds pris og ære. Samtidig afslører Guds bud vore synder og viser, at vi altid har behov for hans *nåde*.
- c. Vi tror og forkynnder *evangeliet* om, at Gud i Jesus Kristus elsker og forløser verden. Vi 'deler en fælles forståelse af Guds retfærdiggørende nåde, det vil sige, at vi regnes som retfærdige og bliver gjort retfærdige for Gud, ene og alene af nåde ved tro på grund af Vor Herre og Frelser Jesu Kristi fortjenester og ikke på grund af vore gerninger eller fortjenester... Begge vore traditioner bekræfter, at retfærdiggørelse fører og må føre til 'gode gerninger': at en sand tro finder udtryk i kærlighed¹⁷. Vi modtager Helligånden, som fornyr vore hjerter og udruster og kalder os til gode gerninger¹⁸. Ligesom retfærdiggørelse og helliggørelse er sider af den samme guddommelige handling, således er også levende tro og kærlighed uadskillelige hos den troende¹⁹.
- d. Vi bekræfter Kirkens tro gennem tiderne, som den er udtrykt i *Den nikænsk-konstantinopolitanske Bekendelse* og *Den apostolske Bekendelse*, og vi bekender de grundlæggende trinitariske og kristologiske dogmer, som disse bekendelser vidner om. Det vil sige, at vi tror, at Jesus af Nazareth er sand Gud og sandt menneske, og at Gud er én Gud i tre personer, Fader, Søn og Helligånd.²⁰

¹⁶ Pullach, § 17.

¹⁷ Helsinki, § 20 og Meissen, § 15 (vi).

¹⁸ *All Under One Christ. Statement of the Augsburg Confession by the Roman Catholic-Lutheran Joint Commission*, Augsburg 23 February 1980, (udgivet sammen med *Ways to Community*, Genève 1981), § 14.

¹⁹ *Salvation and the Church. An Agreed Statement by the Second Anglican-Roman Catholic International Commission*, ARCIC II, London 1987. § 19.

²⁰ Meissen § 15(ii) og Pullach §§ 23-25.

Denne tro bliver eksplicit bekræftet både i de 39 Religionsartikler²¹ og i Den augsburgske Bekendelse.²²

- e. Vi bekender og fejrer den apostolske tro i *liturgisk gudstjeneste*. Vi ser liturgien både som en fejring af frelsen i Kristus og som en afgørende faktor i at skabe *consensus fidelium* (de troendes samstemthed). Vi glæder os over, at vi har så høj grad af 'fælles spiritualitet, liturgi og sakramentalt liv', som har givet os gudstjenesteformer, der ligner hinanden, og fælles tekster, salmer og bønner. Vi påvirkes i dag af en fælles liturgisk fornyelse og af de varierede udtryksformer, der findes i forskellige kulturelle sammenhænge.²³
- f. Vi tror, at *Kirken* er grundlagt og opretholdes af Den Treenige Gud, ved Guds frelsende handling i ord og sakramenter. Vi tror, at Kirken er et tegn på, redskab for og en forsmag på Guds Rige. Men vi erkender også, at Kirken altid har behov for reform og fornyelse.²⁴
- g. Vi tror, at Gud ved dåben, med vand og i Den Treenige Guds navn forener den døpte med Jesu Kristi død og opstandelse, fører ind i den ene, hellige, almindelige og apostolske Kirke og nådig skænker den døpte et nyt liv i Ånden som gave. Da vi i vore kirker praktiserer og værdsætter barnedåb, tager vi også den kateketiske opgave alvorligt, for at de døpte børn må opfores til en moden hengivenhed til Kristus.²⁵ I alle vore kirker følges *dåben* af *konfirmationen*. Vi ser i vore kirker to måder at gøre dette på; begge har deres rødder i tidligere århundreder: I anglikanske kirker forrettes konfirmationen af biskoppen; i de nordiske og baltiske kirker forrettes konfirmationen sædvanligvis af en lokal præst. I alle vore kirker omfatter den påkaldelse af Den Treenige Gud, fornyelsen af dåbens trosbekendelse og en bøn om, at konfirmanden gennem denne fornyelse af dåbens nåde må styrkes nu og al tid.

²¹ Se artikel VIII.

²² Se artikel I og III.

²³ Meissen § 15 (iii).

²⁴ Meissen § 15 (vii) jfr. Helsinki §§ 44-51, se også dette dokument §§ 14-20.

²⁵ Meissen § 15 (iv); jfr. Helsinki §§ 22-25.

- h. Vi tror, at Kristi legeme og blod er virkeligt til stede, bliver uddelt og modtaget under brødets og vinens skikkelse i *nadveren* (*eukaristien*). På denne måde modtager vi den korsfæstede og opstandne Kristi legeme og blod og ved ham syndernes forladelse og andre frugter af hans lidelse.²⁶ Ihukommelsen i nadveren betyder ikke blot i erindringen at fremkalde en fortidig begivenhed eller denne begivenheds betydning; men den betyder Kirkens virkende forkyndelse af Guds mægtige gerninger.²⁷ Skønt vi ikke er i stand til at give Gud et værdigt offer, forener Kristus os med sig selv, idet han ofrer sig til Faderen. Det er det ene, hele, fuldkomne og tilstrækkelige offer, som han i sin hengivelse til Faderen har bragt for os alle. I nadveren handler Gud selv og giver liv til Kristi legeme og fornyr hvert lem.²⁸ Når Kirken fejrer nadveren, genoprettes og næres den; den styrkes i tro og håb, i vidnesbyrd og tjeneste i dagliglivet. Her har vi allerede nu en forsmag på den evige glæde i Guds Rige.²⁹
- i. Vi tror, at *alle Kirkens medlemmer* er kaldet til at deltage i Kirkens apostolske sendelse. Alle de døbte modtager derfor forskellige gaver og embeder af Helligånden. De kaldes til at frembære deres liv som 'et levende offer' og til at gå i forbøn for Kirken og for verdens frelse.³⁰ Dette er hele Guds folks almindelige præstedømme og dets kald til tjeneste (1. Pet 2,5).
- j. Vi tror, at inden for Kirkens fællesskab er det *ordinerede embede* en del af hele gudsfolkets tjeneste. Vi anser ordets og sakramenternes ordinerede embede for at være en guddommelig indstiftet institution og som sådan en Guds gave til hele Kirken.³¹ Ordinerede præster er, ligesom alle kristne, forbundet både med Kristi præstedømme

²⁶ Pullach § 67.

²⁷ Anglican-Roman Catholic International Commission. *The Final Report*. Windsor, September 1981, London 1982, (ARCIC 1), *Eucharistic Doctrine*, § 5

²⁸ BEM, *Eucharist*, § 2.

²⁹ Jfr. *Helsinki*, § 28.

³⁰ BEM, *Ministry* § 17

³¹ Jfr. *Niagara* § 68, *Meissen* § 15 (viii) og *Helsinki* §§ 32-42.

me og med Kirkens præstedømme.³² Denne grundlæggende enhed i det ordinerede embede udtrykkes i ordets og sakramenternes tjeneste. I Kirkens liv er denne enhed kommet til udtryk i forskellige former. Det tredelte embede med biskop, præst og diakon blev det almindelige mønster i de første århundreders Kirke, og det opretholdes stadig af mange kirker, dog ofte ufuldstændigt. 'Det tredelte embede med biskop, præst og diakon kan i dag tjene som udtryk for den enhed, vi søger, og også som et middel til at opnå denne enhed'.³³

- k. Vi tror, at et *pastoralt tilsynsembede* (*episcopé*), udøvet på det personlige, kollegiale og fællesskabsmæssige plan, er nødvendigt som et vidnesbyrd om og et værn om enheden og den apostolske karakter.³⁴ Endvidere opretholder og anvender vi *bispeembedet* som et tegn på vor vilje til at fastholde kontinuiteten i Kirkens apostolske liv og vidnesbyrd under ansvar over for Gud. Af disse grunde har alle vore kirker et personligt udøvet bispeembede.³⁵
- l. Vi deler et *fælles håb* om Guds Riges endelige komme, og vi tror, at vi i dette eskatologiske perspektiv kaldes til her og nu at arbejde for at fremme retfærdighed, at søge fred og at drage omsorg for den skabte verden. Guds Rige udfordrer os til at styre vort liv i Kirken og til omsorg for verden. 'Den kristne tro betyder, at Gud har stiftet fred gennem Jesus ved 'hans blod på korset' (Kol 1,20) og således har oprettet det ene gyldige centrum for hele menneskeslægten's enhed'.³⁶

33. Dette resume vidner om en høj grad af enhed i tro og lære. Selv om dette ikke forudsætter, at hver enkelt tradition må acceptere alle dogmatiske formuleringer, der er karakteristiske for de forskellige traditioner, så kræver det alligevel, at vi erkender og overvinder de resterende hindringer for et endnu tættere fællesskab.

³² BEM, *Ministry* § 17.

³³ BEM, *Ministry* § 22.

³⁴ *Niagara* § 69 og *Meissen* § 15 (ix).

³⁵ Se *Niagara* §§ 23-30, 41-59 og 81-110 og *Pullach* §§ 79-82.

³⁶ *God's Reign and Our Unity. The Report of the Anglican-Reformed International Commission 1981-1984*. Woking, England, January 1984, London 1984, § 18; *Niagara* § 70 og *Meissen* § 15 (x).

IV. BISPEEMBEDET I TJENESTE FOR KIRKENS APOSTOLSKE KARAKTER

34. Der har længe været et problem knyttet til bispeembedet og dets forhold til successionen. På reformationstiden ordinerede alle vore kirker biskopper (undertiden blev ordet superintendent brugt som synonym for biskop) til de eksisterende bispesæder i den universelle Kirke, og dermed tilkendegav kirkerne, at de ønskede at fortsætte den ene, hellige, almindelige og apostolske Kirkes liv og tjeneste. I nogle områder blev den historiske succession fortsat ved, at biskopper foretog ordinationen, mens biskopper eller superintendenter andre steder i enkelte tilfælde blev ordineret af præster i overensstemmelse med, hvad man mente var skik i den tidlige Kirke.³⁷ En af konsekvenserne heraf var den manglende enhed mellem vore kirkers embeder. Dermed blev det også en hindring for vort fælles vidnesbyrd, vor tjeneste og mission. Ikke desto mindre har bruddet i bisperækken i disse kirker altid været ledsaget af både den hensigt at sikre Kirkens apostolske kontinuitet som evangelisk Kirke betjent af et bispeembede og af de dertil hørende foranstaltninger. Disse kirkers senere tradition viser deres trofasthed mod Kirkens apostolske karakter. De seneste hundrede år har alle vore kirker følt et stigende behov for at overvinde denne vanskelighed og i fællesskab give udtryk for, at de til stadighed har del i den ene, hellige, almindelige og apostolske Kirkes liv.
35. På grund af denne vanskelighed vil vi her præsentere en omfattende gennemgang af, hvad der forstås ved hele Kirkens apostolske karakter, herunder det apostolske embede, bispeembedets succession og den historiske succession som et tegn. De hører alle indbyrdes sammen.

A Hele Kirkens apostolske karakter

36. 'I trosbekendelsen bekender Kirken om sig selv, at den er apostolsk. Kirken lever i kontinuitet med apostlene og deres forkyndelse. Den samme Herre, som sendte apostlene, fortsætter med at være til stede i Kirken. Ånden fastholder Kirken i den apostolske tradition indtil historiens fuldendelse i Guds Rige. Apostolsk tradition i Kirken betyder kontinuitet i det, som er de blivende kendetegn i apostlenes Kirke: Vidnesbyrd om den apostolske tro, forkyndelse og nytolkning af evan-

³⁷ Se hertil indledningen, de historiske essays om episkopatet i kirkerne og J. Halliburtons 'Orders and Ordination' i: *Essays on Church and Ministry in Northern Europe* i den engelske udgave af denne rapport (jfr. note 1).

geliet, fejring af dåb og nadver, videregivelse af embedsansvar, fællesskab i bøn, kærlighed, glæde og lidelse; tjeneste for de syge og trængende, enhed mellem de lokale kirker og fælles andel i de gaver, Herren har givet til hver især'.³⁸

37. Kirken af i dag har ansvar, ligesom apostlene havde det, for at forkynde evangeliet for alle folkeslag, fordi det glade budskab om Jesus Kristus er åbenbaringen af Guds evige plan for at forsones alting i sin Søn. Kirken er kaldet til at være tro mod det normative apostolske vidnesbyrd om sin Herres liv, død, opstandelse og herliggørelse. Kirken modtager sin opgave og kraften til at fuldføre denne opgave som en gave fra den opstandne Kristus. Kirken er således i sin helhed apostolsk. 'At være apostolsk betyder, at Kirken er sendt af Jesus for at være til for verden, for at tage del i hans sendelse - og derfor i Hans sendelse, som sendte Jesus; at tage del i Faderens og Sønnens sendelse ved Helligåndens kraft'.³⁹
38. Gud Helligånd udøser sine gaver over hele Kirken (Ef 4,11-13; 1.Kor 12,4-11) og oprejser mænd og kvinder, både læge og ordinerede, til at bidrage til fællesskabets vækst. Således deltager og bidrager hele Kirken og hvert enkelt lem til at formidle evangeliet ved trofast at udtrykke og fremstille apostlenes Kirkes blivende kendetegn i deres tid og på deres sted. Afgørende for Kirkens vidnesbyrd er ikke blot dens ord, men også den kærlighed dens medlemmer har til hinanden, kvaliteten af den tjeneste den yder de trængende, dens anvendelse af penge og andre ressourcer, dens livs og ordningers retskaffenhed og virkninger, dens midler til at opretholde disciplin, dens fordeling og udøvelse af magt samt dens gudstjenestelige forsamlinger. Alt sammen er det kommunikationsmidler med centrum i Kristus, Guds sande Ord, og det udspringer af livet i Helligånden.
39. Således er det primære udtryk for den apostolske succession at finde i hele Kirkens apostolske tradition. Successionen er et udtryk for uforanderligheden og dermed for kontinuiteten i Kristi egen opgave, som Kirken tager del i.⁴⁰
40. Inden for hele Kirkens apostolske karakter er der en embedets apostolske succession, som tjener og samler sig om kirkens kontinuitet, om dens liv i Kristus og om dens troskab mod Jesu ord og gerninger, således som de er overleveret af apostlene.⁴¹ Det ordinerede embede

³⁸ BEM, Ministry § 34.

³⁹ Niagara, § 21.

⁴⁰ BEM, Ministry § 35.

⁴¹ Jfr. BEM, Ministry § 35, kommentaren.

har et særligt ansvar for at vidne om denne tradition og for at forkyn-
de det på ny med autoritet i hver ny generation.⁴²

B Det apostolske embede

41. For at opholde Kirken har Gud givet det apostolske embede, indstiftet af Herren og overleveret gennem apostlene. Det ordinerede embedes hovedansvar er at samle og opbygge Kristi legeme ved at forkynde og lære Guds Ord, ved at fejre sakramenterne og ved at lede fællesskabets liv i gudstjenesten, sendelsen og den diakonale tjeneste.⁴³ Det at udpege en person til en livslang ordineret tjeneste ved bøn, påkaldelse af Helligånden og håndspålæggelse minder Kirken om, at den har fået sin opgave af Herren selv. Det giver samtidig udtryk for Kirkens vilje til at leve i troskab mod og taknemlighed over denne opgave og gave. Det ene embedes forskellige opgaver kommer til udtryk i den måde, det struktureres på. Det tredelte embede med biskopper, præster og diakoner blev det almindelige mønster for det ordinerede embede i Kirkens første tid, skønt der efterhånden skete store ændringer i den praktiske udøvelse af embedet. Disse ændringer finder fortsat sted.⁴⁴
42. Forskelligheden i de gaver, Gud har givet, nødvendiggør, at de koordineres, så at de kan berige hele Kirken og dens enhed. Mangfoldigheden og forskelligheden af de opgaver, den medfører, skaber behov for et samordnende embede. Dette embede er tilsynsembedet, *episcopé*, der indebærer omsorg for hele fællesskabets liv, at være hyrde for hyrder og at give sand føde til Kristi hjord, i overensstemmelse med Kristi bud, der rækker gennem tiderne og i enhed med kristne på andre steder. *Episcopé* (tilsyn) er nødvendigt for hele Kirken, og trofast udøvelse af dette tilsyn i evangeliets lys er af grundlæggende betydning for Kirkens liv.
43. Tilsyn med Kirken og dens opgave er biskoppens særlige ansvar. Biskoppens embede omfatter tjeneste og formidling inden for de troendes fællesskab og, sammen med hele menigheden, for hele verden. Biskopper prædiker ordet, forvalter sakramenterne og udøver disciplin som pastorale embedsbærere med specielt ansvar for tilsyn, kontinuitet og enhed i Kirken. De har pastoralt tilsyn med det område, de er kaldet til at betjene. De tjener Kirkens apostolske karakter, universalitet og enhed med hensyn til lære, gudstjeneste og sakramenter. De har

⁴² BEM, Ministry § 35.

⁴³ BEM, Ministry 13.

⁴⁴ Jfr. BEM, Ministry § 22.

ansvar for ledelsen af Kirkens sendelse.⁴⁵ Ingen af disse opgaver bør udføres adskilt fra Kirken som helhed.

44. Tilsynsembedet udøves personligt, kollegialt og inden for fællesskabet. Det er personligt, for når der skal peges på Kristi personlige nærvær hos sit folk, sker det bedst ved en person, som er ordineret til at forkynde evangeliet og kalde menigheden til at tjene Herren i et fælles liv og vidnesbyrd. Tilsynsembedet er kollegialt, for det første fordi biskoppen samler dem, der er ordineret, til at tage del i embedets opgaver og til at repræsentere fællesskabet og dets anliggender. For det andet er embedet kollegialt, fordi der gennem biskoppernes kollegialitet skabes sammenhæng mellem den lokale menighed og en større kirkelig sammenhæng og mellem den universelle Kirke og det lokale fællesskab. Tilsynsembedet udøves inden for fællesskabet, fordi udøvelsen af det ordinerede embede er forankret i fællesskabets liv, og det fordrer fællesskabets aktive deltagelse i at tolke, hvad der er Guds vilje og Helligåndens ledelse. I de fleste af vore kirker sker dette i dag i form af en synode. Biskopper sammen med andre præster og hele fællesskabet er ansvarlige for den videreførelse af embedets autoritet i Kirken, som er i overensstemmelse med Kirkens orden.⁴⁶
45. De personlige, kollegiale og fællesskabsmæssige sider af tilsynet kommer til udtryk på det lokale, det regionale og det universelle plan i Kirkens liv.

C Bispeembedet i den apostolske successions tjeneste

46. Det afgørende grundlag for Kirkens troskab, i kontinuitet med apostlene, er Herrens løfte og Helligåndens virksomme nærvær i hele Kirken. Tilsynsembedets kontinuitet må forstås inden for den kontinuitet, som findes i hele Kirkens apostolske liv og tjeneste. Bispeembedets apostolske succession understreger på en synlig og personlig måde hele Kirkens apostolske karakter.
47. Den apostolske successions kontinuitet markeres gennem bispeordinationen eller bispevielsen. I denne handling samles Guds folk for at bekræfte valget af og bede for den kandidat, der er udpeget. Ved den ordinerende biskops og andre repræsentanternes håndspålæggelse og bøn påkalder hele Kirken Gud og beder i tillid til de løfter, Gud har givet, om at han vil sende sin Helligånd over sit pagtsfolk (Es 11,1-3, jfr. *Veni Creator Spiritus*). Den bibelske handling, som håndspålæggelsen er, er betydningsmættet. Den kan (blandt andet) betyde, at ud-

⁴⁵ BEM, Ministry § 29.

⁴⁶ Jfr. BEM, Ministry § 26 og 29.

pege, at overdrage opgaver, at byde velkommen. Den bruges i mange forskellige sammenhænge: konfirmation, syndsforladelse, helbredelse og ordination. På den ene side betyder håndspåbyggelsen med bøn, at en gave, der allerede er givet af Gud, erkendes og bekræftes; på den anden side bliver denne gave virksom til tjeneste. Den specifikke betydning af eller hensigt med håndspåbyggelsen som et tegn bestemmes af den bøn eller den erklæring, som ledsager den. Når det drejer sig om bispeembedet, er det at ordinere ved bøn og håndspåbyggelse at gøre, som apostlene gjorde, og som Kirken har gjort gennem alle tider.

48. I bispevielsen er håndspåbyggelsen som tegn virksom på fire måder: For det første vidner den om Kirkens tillid til Guds trofasthed mod sit folk og til det nærvær i Kirken, som Kristus har lovet, gennem Helligåndens kraft til tidens ende. For det andet udtrykker håndspåbyggelsen, at Kirken stræber efter at være trofast mod Guds handling og gave, ved at leve i kontinuitet med den apostolske tro og tradition. For det tredje tilkendegiver deltagelsen af en gruppe biskopper i håndspåbyggelsen deres og deres kirkers godkendelse af den nye biskop og således af kirkernes katolicitet og universalitet.⁴⁷ For det fjerde overdrager håndspåbyggelsen embedet og dets autoritet i overensstemmelse med Guds vilje og indstiftelse. Således modtager en biskop i bispevielsen tegnet på den guddommelige godkendelse og den vedvarende opgave at lede sin kirke inden for rammerne af alle kirkernes fælles tro og apostolske liv.
49. Den kontinuitet, som kommer til udtryk ved vielsen af en biskop til bispeembedet, kan ikke adskilles fra kontinuiteten i vidnesbyrd og liv i det stift, hvortil biskoppen er kaldet. I vore kirkers særlige situation er den kontinuitet, som besættelsen af de historiske bispesæder repræsenterer, mere end personlig. Omsorgen for at fortsætte det pastorale liv og den pastorale tjeneste i et stift og dets sogne genspejler kirkernes vilje til at fortsætte og udøve den universelle Kirkes apostolske embede i ord og sakramenter.

D Den historiske bispesuccession som tegn

50. Hele Kirken er et tegn på Guds Rige,⁴⁸ og ordinationshandlingen er et tegn på Guds trofasthed mod sit folk, særlig med hensyn til tilsynet med Kirkens sendelse. At ordinere en biskop i historisk succession,

⁴⁷ Jfr. *Niagara*, § 91.

⁴⁸ Se §§ 17-20 ovenfor.

(det vil sige i bevidst kontinuitet med apostlene selv), er også et tegn.⁴⁹ Ved at gøre dette giver Kirken udtryk for sin omsorg for den fortsatte helhed i liv og tjeneste, og den styrker dermed sin forpligtelse til at udfolde apostlenes Kirkes uforanderlige kendetegn. For at gøre betydningen af tegnet fuldt ud forståelig er det nødvendigt, at ordinationshandlingen omfatter en offentlig bekendelse af Kirkens tro og en redegørelse for det embede, som den nye biskop er kaldet til. På denne måde sættes den historiske, apostolske successions tegn klart ind i den omfattende sammenhæng, som forkyndelsen af Kristi evangelium og hans Kirkes sendelse udgør.

51. Anvendelsen af den historiske successions tegn garanterer ikke i sig selv, at en kirke er tro mod alle sider af apostolsk tro, liv og tjeneste. I de kirker, der har anvendt den historiske successions tegn, har der været skismer. Successionens tegn garanterer heller ikke biskoppens personlige troskab. Ikke desto mindre forbliver fastholdelsen ved tegnet en konstant udfordring til troskab og enhed og et kald til vidnesbyrd om og stadig sandere udfoldelse af det, som er de uforanderlige kendetegn for apostlenes Kirke.⁵⁰
52. Troskab mod hele Kirkens apostolske kald bæres af mere end én form for kontinuitet. Derfor er en kirke, der har bevaret den historiske successions tegn, fri til at anerkende det autentiske bispeembede i en kirke, som har bevaret kontinuiteten i bispeembedet ved en lejlighedsvis ordination ved en præst/presbyter i reformationstiden. Ligeledes er en kirke, som har bevaret kontinuiteten gennem en sådan ordination, fri til at gå ind i et forhold med gensidig deltagelse i bispevielser med en kirke, som har bevaret den historiske bispesuccession, og fri til at tage dette tegn til sig uden derved at fornægte sin hidtidige apostolske kontinuitet.⁵¹
53. Den gensidige anerkendelse af vore kirker og embeder er teologisk set til stede forud for brugen af det tegn, som håndspåbyggelsen er i den historiske succession. Genoptagelsen af brugen af dette tegn indebærer ikke en negativ vurdering af embedet i de kirker, der ikke tidligere gjorde brug af tegnet. Snarere er det et middel til at synliggøre Kirkens enhed og kontinuitet på alle steder og til alle tider.
54. I samme grad, som vore embeder er blevet adskilt, har vore kirker savnet noget af den fylde, som Gud ønsker for sit folk (Ef 1,23 og 3,17-

⁴⁹ Se §§ 47 og 48 ovenfor.

⁵⁰ Se § 36 ovenfor.

⁵¹ Den historiske baggrund præsenteres i *Essays on Church and Ministry in Northern Europe* (jfr. note 1 ovenfor).

19). Ved at bevæge os mod hinanden og ved at blive tjent af et forsonet og gensidigt anerkendt bispeembede vil vore kirker både være mere tro mod deres kaldelse og også mere bevidste om deres behov for fornyelse. Ved at dele hinandens liv og embeder i mere synlig enhed vil vi blive styrket til at fortsætte Kristi tjeneste i verden.

E En ny fase

55. I kraft af vor enigheds vidtrækkende karakter, som dette dokument er et vidnesbyrd om, er det åbenbart, at vi er nået til en ny fase i vor fælles vandring i troen. Vi er enige om Kirkens væsen og opgave (afsnit II), om dens tro og lære (afsnit III), specielt om hele Kirkens apostolske karakter, Kirkens apostolske embede og om bispeembedet i Kirkens tjeneste (afsnit IV).
56. På grundlag af denne enighed tror vi,
- at vore kirker tillidsfuldt bør anerkende hinanden som kirker og indlede et nyt forhold til hinanden;
 - at hver kirke som en helhed har bevaret en autentisk apostolsk succession i vidnesbyrd og tjeneste (IV A);
 - at hver kirke har fået overdraget et apostolsk embede med ord og sakramente ved bøn og håndspålæggelse (IV B);
 - at hver kirke har bevaret en regulær succession i bispeembedet inden for kontinuiteten i sit pastorale liv, samlet særlig i indvielsen af biskopper og i de erfaringer og det vidnesbyrd, der kommer til udtryk i de historiske bispesæder (IV C).
57. Under indtryk af alt dette finder vi, at tiden er inde til, at alle vore kirker sammen kan bekræfte værdien og anvendelsen af den historiske bispesuccessions tegn (IV D). Dette indebærer, at de kirker, hvor dette tegn en tid ikke har været brugt, er fri til at anerkende tegnets værdi og bør tage det i brug uden derved at fornægte deres egen apostolske kontinuitet. Dette indebærer også, at de kirker, hvori tegnet har været brugt, er fri til at anerkende bispeembedets realitet, og at de bør bekræfte den apostolske kontinuitet i de kirker, hvor bispesuccessionens tegn en tid ikke er blevet brugt.

V. UNDERVEJS MOD NÆRMERE ENHED

A Fælleserklæring

58. Vi anbefaler, at vore kirker i fællesskab erklærer følgende:

Porvoo Erklæringen

På grundlag af vor fælles forståelse af Kirkens væsen og opgave, vor grundlæggende enighed i troen og vor enighed om, at bispeembedet tjener Kirkens apostolske karakter, således som dette er indeholdt i afsnittene II-IV i *Fællesudtalelsen fra Porvoo*, vil vi, Den danske Folkekirke, Church of England, Den estiske evangelisk-lutherske Kirke, Den evangelisk-lutherske Kirke i Finland, Den evangelisk-lutherske Kirke i Island, Church of Ireland, Den evangelisk-lutherske Kirke i Letland, Den evangelisk-lutherske Kirke i Litauen, Den norske Kirke, The Scottish Episcopal Church, Svenska Kyrkan og The Church of Wales, udtrykke følgende anerkendelser og engagement:

- a. (I) Vi anerkender hinandens kirker som kirker, der tilhører Jesu Kristi ene, hellige, almindelige og apostolske Kirke, og som i sandhed tager del i hele Guds folks apostolske sendelse;
- (II) Vi anerkender, at Guds ord forkyndes autentisk i vore kirker, og at dåbens og nadverens sakramente forvaltes ret;
- (III) Vi anerkender, at alle vore kirker har del i den fælles bekendelse af den apostolske tro;
- (IV) Vi anerkender, at vore respektive ordinerede embeder er givet af Gud som redskaber for hans nåde, og at disse embeder ikke blot har del i Åndens indre kaldelse, men også i Kristi befaling gennem hans legeme, Kirken;
- (V) Vi anerkender, at det personlige, kollegiale og fællesskabsbaserede tilsyn (*episcopé*) i forskellige former findes og udøves i alle vore kirker, i kontinuitet af apostolsk liv, tjeneste og embede;
- (VI) Vi anerkender, at bispeembedet værdsættes og opretholdes i alle vore kirker som et synligt tegn, der giver udtryk for og tjener Kirkens enhed og kontinuitet i apostolsk liv, tjeneste og embede.

b. Vi forpligter os til:

(I) at tage del i hinandens liv i mission og tjeneste, at bede for og med hinanden og at dele vore ressourcer;

(II) at byde hinandens medlemmer velkommen til at modtage sakramenterne og andre pastorale tjenester;

(III) at betragte døbte medlemmer fra alle vore kirker som medlemmer i vor egen kirke;

(IV) at byde udlandsmenigheder velkommen til at deltage i de nationale kirkers liv til gensidig berigelse;

(V) at modtage personer, der er ordineret af en biskop i en hvilken som helst af vore kirker til embedet som biskop, præst eller diakon, til - efter indbydelse og i overensstemmelse med de til enhver tid gældende regler - at gøre tjeneste i det samme embede i den modtagende kirke uden re-ordination;

(VI) normalt at invitere hinandens biskopper til at deltage i håndspålæggelsen ved bispevielser som et tegn på Kirkens enhed og kontinuitet;

(VII) at arbejde for at nå frem til en fælles forståelse af det diakonale embede;

(VIII) at oprette egnede former for kollegial og konciliær konsultation i centrale spørgsmål, der angår tro og kirkeordning, liv og arbejde;

(IX) at opmuntre til konsultationer mellem repræsentanter for vore kirker og at fremme den gensidige læreproces og udveksling af ideer og information om teologiske og pastorale forhold;

(X) at oprette en kontaktgruppe, som kan fremme væksten i vort fællesskab, og som kan koordinere virkeliggørelsen af denne aftale.

B. Liturgisk fejring

59. Vi anbefaler, at denne aftale og vort nye forhold til hinanden igangsættes og bekræftes ved tre nadvergudstjenester på centrale steder, hvor alle vore kirker vil være repræsenteret. Disse gudstjenester vil være et tegn på:

- vor glædelige godkendelse af hinanden;

- vor fælles forpligtelse på Kirkens tro og sakramentale liv;

- vor velkomst til de andre kirkers præster og medlemmer som vore egne;

- vort engagement i den fælles sendelse;

Disse gudstjenester vil omfatte:

- læsning og underskrift af Porvoo Erklæringen;

- takkebøn for fortiden og forbøn for fremtiden, bedt af lutheranere for anglikanere og af anglikanere for lutheranere;

- udveksling af fredshilsen;

- fælles altertjeneste ved nadveren;

- andre verbale og rituelle tegn på vort liv i fællesskab.

C Bredere økumenisk engagement

60. Vi glæder os over vor aftale og den form for synlig enhed, den gør mulig. Vi ser heri et skridt mod den synlige enhed, som alle kirker, der er engageret i den økumeniske bevægelse, forsøger at finde udtryk for. Vi betragter ikke det skridt, vi har taget mod tættere fællesskab, som et mål i sig selv, men som en del af bevægelsen mod en bredere enhed. Denne bevægelse vil omfatte følgende:

- at styrke de bånd, som enhver af vore kirker har med andre kirker lokalt, nationalt og internationalt;

- at gøre forholdet mellem vore to verdensomspændende konfessionelle fællesskaber dybere og støtte bestræbelserne på tættere fællesskab mellem anglikanske og lutherske kirker i andre regioner, særlig i forhold til de aftaler, der er under udvikling i Afrika og Nordamerika;

- at videreudvikle de eksisterende forbindelser til andre verdensomspændende konfessionelle fællesskaber, særlig dem, med hvem vi har økumeniske dialoger og aftaler;

- sammen at støtte vore lokale og regionale økumeniske råd, Europæiske Kirkers Konference og Kirkernes Verdensråd.

61. Vore kirkers fælles arv og kald, der kommer til udtryk i denne er-

klæring, gør os bevidste om vor forpligtelse på sammen at bidrage til andres økumeniske bestræbelser. Samtidig er vi opmærksomme på vort eget behov for at blive beriget af de indsigter og erfaringer, som kirker fra andre traditioner og andre dele af verden har. Sammen med dem er vi rede til at blive brugt af Gud som redskaber for hans frelse og forsoning for hele menneskeheden og al skabningen.